

Democratie en duurzame welvaart

In *Le Monde diplomatique* van een tijdje geleden stond een interessant artikel over het moeilijke proces van democratisering in Afrika. De auteur, Claude Wauthier, had het over 'une contagion kaki' en 'les déçus de la démocratie'. Het proces van democratisering krijgt rake klappen. Op vele plaatsen komen de militairen opnieuw aan de macht, hetzij op de klassieke manier, door middel van staatsgrepen (Boeroendi, Niger, Sierra Leone, enz.), hetzij via democratische weg (Tsjaad, Benin en wederom Niger). Vooral dat laatste trekt de aandacht. Wauthier tracht dat te verklaren door te wijzen op de ontgoocheling van de kiezers. Men was voorgehouden dat de democratisering haast automatisch gepaard zou gaan met economische ontwikkeling en vooruitgang. De auteur trekt daaruit het besluit dat de slogan 'democratisation = développement', die lange tijd populair is geweest, niet meer juist is.

Hij heeft gelijk in die zin dat ook onder autoritaire regimes een zekere welvaart kan heersen (Ivoorkust en Kameroen in de jaren zeventig zijn daar voorbeelden van). Hij heeft echter ongelijk als hij stelt dat het principe 'democratisatie = ontwikkeling' niet meer toepasselijk is. Natuurlijk zal democratisering niet van vandaag op morgen ontwikkeling en welvaart met zich meebrengen. Wel is het zo dat echte en duurzame welvaart alleen maar in een democratie kan bestaan. Hierna zal ik die stelling trachten te verdedigen.

Enkel in een democratische maatschappij waarin de mensenrechten worden gegarandeerd, kan economische onrecht-

vaardigheid aan de kaak worden gesteld, kunnen de eisen tot opheffing van een dergelijke onrechtvaardigheid het best worden gehoord en is er dus ook een reële mogelijkheid dat die eisen ingang vinden. Via onder andere het recht op vrije meningsuiting kunnen eisen en aanspraken tot uitdrukking komen en kan worden gewezen op de plicht van de overheid of de internationale gemeenschap om bepaalde maatregelen te treffen. Maar niet enkel het recht op vrije meningsuiting speelt hier een rol. Ook het recht op het vormen van verenigingen (bijvoorbeeld drukingsgroepen of politieke partijen), het recht op vergaderen en het recht op het kiezen van eigen vertegenwoordigers zijn instrumenten in de handen van de economisch achtergestelden. Zij kunnen door uitoefening van de mensenrechten en door de democratische procedures invloed uitoefenen op de economische en sociale politiek en dus ook op de economische en sociale omstandigheden. Het is dus zinloos te beweren dat de mensenrechten en de democratie moeten worden opgeofferd aan de economische ontwikkeling en dat we niet moeten vasthouden aan het principe democratie = ontwikkeling omdat de democratie en de mensenrechten een luxe zijn die onderontwikkelde landen zich niet kunnen veroorloven. Eigenlijk

komt dat neer op 'erst das Fressen, dann die Moral'. Eerst de economische ontwikkeling, daarna zien we wel met de democratie. Maar in feite is de volgorde omgekeerd. In plaats van een luxe die arme sukkelaars zich niet kunnen veroorloven,

zijn de mensenrechten en de democratie noodzakelijke voorwaarden voor economische ontwikkeling. Economische vooruitgang is niet meer dan de realisatie van behoeften. We weten maar dat behoeften bestaan als ze kunnen en mogen tot uiting worden gebracht, en dat kan niet zonder vrije meningsuiting. In een dictatuur, ook al is ze 'welwillend', ontstaat al snel de situatie dat de leiders trachten te realiseren wat zij denken dat de bevolking

wil. Enkel in een maatschappij waarin de bevolking zelf kan uiten wat ze wil, kan er echte economische ontwikkeling zijn. Armoede moet een stem krijgen. Als we niet weten in welke mate armoede bestaat – en dat risico lopen we in een onvrije maatschappij – dan kunnen we ze ook niet verhelpen. De kans dat armoede verdwijnt is veel groter in een maatschappij waarin die armoede kan worden getoond en in vraag worden

gesteld, en dat kan nergens zo goed als in een democratie. Natuurlijk moeten de voorstanders van democratisering rekening houden met lokale en cultuurgebonden eigenheden. Het is onaanvaardbaar de westerse politieke structuren blindelings te kopiëren voor Afrikaanse omstandigheden. Dat zou neokolonialisme zijn en een terugkeer naar de verwerpelijke toestanden van het verleden. Maar aan de andere kant mag de culturele eigenheid geen excuus zijn om de basisprincipes van elke democratie (vrije meningsuiting en verkozen regeerders) te miskennen. En dat niet alleen om die principes zelf, maar ook om het economisch eigenbelang van de Afrikaanse landen.

De democratisering in Afrika moet worden voortgezet ongeacht de moeilijkheden, niet alleen omdat de democratie op zich genomen wenselijk en noodzakelijk is, maar ook en vooral omdat de democratie het enige middel is om een echte en duurzame ontwikkeling tot stand te brengen. Zonder ontwikkeling, zonder minimale welvaart heeft democratie geen zin. Als men voortdurend strijd moet leveren om in het levensonderhoud te voorzien heeft men nauwelijks de tijd om een mening te vormen, laat staan te uiten. 'Primum vivere, deinde philosophari'. In mensonwaardige omstandigheden is het misschien op het eerste gezicht zinloos te beschikken over vrije meningsuiting en democratie, maar zonder vrije meningsuiting en democratie is het veel moeilijker iets te doen aan die mensonwaardige omstandigheden.

Filip Spagnoli, licentiaat wijsbegeerte:

'Zonder ontwikkeling, zonder minimale welvaart heeft democratie geen zin'

